

Cikada
*Harmonium
Repertoire*

LAWO
CLASSICS

**Lars
Petter
Hagen**

Pianoet som minnebank

Pauline Hall, en av norsk kulturlivs giganter og kanskje avantgardens fremste forkjemper i Norge, elsket også folketoner og spirituals og arrangerte flere av disse for kor. På denne innspillingen finner vi Halls eget arrangement av *Maria og barnet – Tsjekko-slovakisk folketone*, adaptert for klaver, og den tradisjonelle *Deep River* i en re-komponert versjon av meg. Kenneth Karlsson spiller på det samme pianoet Pauline Hall brukte som komposisjonsverktøy.

Pauline Halls piano står i min families feriehus på Opphus i Østerdalen. Det ble flyttet dit da Norsk Komponistforening ikke lenger hadde plass til det i sine

kontorlokaler, og pianoet ble tilbudt medlemmene mot henting fra toppetasjen i Tollbugata 28, i Oslo sentrum. En bygning hvor også foreningen Ny Musikk holdt hus, og hvor Cikada hadde sitt øvingsstudio. Allerede da jeg overtok pianoet var det sunket en halv tone.

I kraft av å være formann i Ny Musikk var det også Pauline Hall som tok initiativet til og arrangerte ISCM World Music Days i 1953. Denne festivalen, som arrangeres på ulike steder i verden hvert år, kom tilbake til Oslo i 1990. Festivalen ble på nytt en stor begivenhet for norsk samtidsmusikk og ga norske musikere internasjonal eksponering som ble avgjørende for hele den norske scenen. Det helt ferske Cikada-ensemblet var blant dem som høstet aller størst oppmerksomhet, for sitt høye tekniske nivå og direkte og friske uttrykk, *The Oslo Sound*.

Jeg var 15 år i 1990 og deltok på ISCM-festivalen som entusiastisk publikummer og på workshopen «Bryt lydmuren» i kjelleren på Norges musikkhøgskole. Helt

siden den gang har Cikada vært et omdreiningspunkt og en klanglig referanse.

Musikken på denne utgivelsen er skrevet over en periode på 20 år, og alle verkene forholder seg helt konkret til fortiden. Et gammelt piano, Richard Strauss' materiale i *Three Transfigurations*, Rikard Nordraaks indirekte tilstedeværelse i *Sørgemarsj over Edvard Grieg*, og fragmenter fra arkivet i *Harmonium Repertoire*, hentet fra harmonium-orkesterstemmer i verk av Schönberg, Mahler, Strauss, Berg og Bruckner.

Max F: Passage – Silence and Light Triptych ble skrevet mens jeg bodde i Berlin rundt år 2000. Tittelen er inspirert av en fotobok jeg kjøpte i bokhandelen på det jødiske museet. Verket ble fullført i badebyen Warnemünde, hvor jeg bodde alene i Edvard Munchs hus i to måneder, midt på vinteren. Mens jeg var der, ble det gjennomført en workshop i Oslo, der unge komponister kunne få en gjennomspilling av sin musikk med Cikada. Jeg hadde ikke råd til å

reise hjem for å være tilstede, og fikk derfor tilsendt en DAT-kassett med et opptak i etterkant, som jeg lyttet til igjen og igjen i det vinterforlatte sommerstedet ved Østersjøen. Få ting er så melankolsk som badebyer om vinteren, og følelsen av *fravær* ble enda mer intens av denne komposisjonsprosessen.

Enkelte vil kanskje finne en nostalgisk tilbøyelighet. En følelse av tapt tid, at alt var bedre før og så videre. Det er ikke usant, men heller ikke hele sannheten, vil jeg påstå. Jeg ser på min egen komposisjonspraksis som et grunnleggende optimistisk prosjekt der kjernen av aktiviteten handler om *relasjoner*. Jeg tror musikk oppstår i relasjon til noe, som et møte, noen ganger en konfrontasjon, alltid i *forbindelse* med mennesker, verden, historien – eller et piano.

— Lars Petter Hagen

The Piano as Memory Bank

Pauline Hall, one of Norway's cultural giants and perhaps the foremost advocate of the avant-garde in Norway, also loved folk tunes and spirituals and arranged several of these for choir. On this recording we find Hall's own arrangement of *Maria and the Child* — *Czechoslovakian Folk Tune* adapted for piano, and the traditional *Deep River* in a re-composed version by me. Kenneth Karlsson plays the same piano Pauline Hall used as a compositional tool.

Pauline Hall's piano resides in my family's vacation home in Opphus in Østerdalen. It was moved there when the Norwegian Society of Composers no longer had space for

it in their office premises, so the piano was offered to any member who was willing transport it from the top floor of Tollbugata 28, in the center of Oslo. In this building, Ny Musikk also resided, and Cikada had its rehearsal studio there. When I took over the piano it had already gone down half a step in pitch.

By virtue of being the chairman of Ny Musikk, Pauline Hall also took the initiative to organize the ISCM World Music Days in 1953. This festival, which is held at various locations around the world every year, returned to Oslo in 1990. The festival again became a major event for Norwegian contemporary music and gave Norwegian musicians international exposure, which was crucial for the entire Norwegian scene. The brand new Cikada ensemble was among those that received the most attention, for its high technical level and direct and fresh expression: the *Oslo Sound*.

I was 15 years old in 1990 and attended the ISCM festival as an

enthusiastic audience member and also participated in the workshop "Break the Sound Barrier" in the basement of the Norwegian Academy of Music. Ever since then, Cikada has been a fulcrum and a sonic reference.

The music on this release is written over a period of 20 years, and all the works relate specifically to the past. An old piano, Richard Strauss' material in *Three Transfigurations*, Richard Nordraak's indirect presence in *Funeral March in Memory of Edvard Grieg*, and fragments from the archive in *Harmonium Repertoire*, taken from harmonium orchestral parts in works by Schönberg, Mahler, Strauss, Berg, and Bruckner.

Max F: Passage — Silence and Light Triptych was written while I was living in Berlin around the year 2000. The title is inspired by a photo book I bought in the bookstore at the Jewish Museum. The work was completed at the seaside resort of Warnemünde, where I lived alone in Edvard Munch's house for 2 months, in the middle

of winter. While I was there, a workshop was held in Oslo, where young composers could get their music played through by Cikada. I couldn't afford to go home to be there, so a DAT cassette was shipped to me, which I listened to again and again in this mid-winter, deserted summer place by the Baltic Sea. Few things are as melancholy as seaside resorts in the winter, and the feeling of absence became even more intense by this composition process.

Some may find a nostalgic inclination. A sense of lost time, that everything was better before and so on. It is not untrue, but neither is it the whole truth, I would argue. I look at my own compositional work as a fundamentally optimistic project where the core of the activity is about relationships. I think music stands in relation to something, like a meeting, sometimes a confrontation, always in connection with people, the world, history — or a piano.

— Lars Petter Hagen

Stycket gick helt i upplösning

...både musiker och publik tyckte det var obehagligt, och publiken förstod inte vart detta var på väg. Hela konserten rann ut i sanden. Vi fick applåder, men det var en nertryckt och förbryllad publik som gick ut i oktobermörkret. Stycket var *Passage* av Max F, pseudonym för Lars Petter Hagen. Konserten var på Ultima-festivalen 2003.

Vi hade tidigare spelat igenom delar av *Passage* på en workshop för unga komponister. Stycket är inspirerat av Daniel Libeskind's nybygg till det judiska museet i Berlin, och det hade något som vi tyckte om och det skilde sig ut från annan musik vi spelade. Vi uruppförde det sedan på Märzmusik i Berlin. Jag kommer mest ihåg

konserten på Ultima. På slutet av stycket slutade musikerna att spela en efter en och började med andra saker. Någon började mumla, se ned eller bort. Det hela blev så pinsamt att allt bara kollapsade. Uttrycket i slutet av *Passage* blev nog exakt som det skulle vara, men jag tror inte vi orkade mer av det. Till inspelningen kändes emellertid stycket som nytt, jag var positivt överraskad, hade glömt musiken genom årens lopp. Tyvärr gav det liten mening att ha kvar slutet av stycket på CD-n så detta blev ändrat.

För ca. 10 år sen åkte jag till London för att köpa ett klavikord. Men klavikord-butiken hade flyttat ut på landet och istället låg det en indisk instrumentaffär där. Jag gick iallafall in, och efter att jag hade suttit på golvet i ett par timmar och spelat harmonium med ägaren, Yasmeet, gick jag ut med ett nytt indiskt harmonium. Man pumpar bälgen med en hand och spelar med andra, och det låter fantastiskt. Det blev ett bi-instrument som nästan tog över och jag köpte efterhand flera stycken.

Jag använde det först på improvisationskonserter och jag spelade fria versioner av poplåtar med sångerskan Elisabeth Holmertz, och sen ville plötsligt alla komponister skriva för harmonium istället för piano. Problemet var att det var svårt att flyga med. Det vägde 18 kg och var större än tillåtet handbagage. Jag försökte också att sända harmoniet i en flightcase, men efter att två harmonium var blivit förstört, och jag tröttnade på bråket med flygpersonal, fick jag nog. Jag bestämde mig för att sluta spela harmonium.

Just då ringde Lars Petter och frågade om han kunde skriva för harmonium istället för piano. Cikada hade beställt ett stort stycke för många år sen, men det blev aldrig något av det, han var mest upptagen med Ultima-festivalen. Nu ville han komma igång. Jag förklarade för honom att jag var trött på instrumentet och sa nej. Sedan gick det över ett halvår och Lars Petter ringde igen. Då hade jag, sen sist han ringde, beställt ett specialbyggt instrument av Harjit (mannen till

Yasmeet) i Southall utanför London. Det hade handbagage-måtten till SAS. Lite för tungt, men det låt fantastiskt och såg ut som en elegant «stresskoffert», perfekt att lura förbi flygpersonalen. Hagen gick igång med *Harmonium Repertoire*. Det är baserat på harmoniumstämmor i senromantisk orkestermusik av Mahler, Bruckner m.fl. Vi spelade stycket första gången i Stuttgart på Eclat-festivalen. Stycket delade publiken i mitten.

Cikada har också haft ett långt samarbete med Lars Petter Hagen när han var ledare av Ny Musikk, Norges ISCM-sektion.

Cikada var en del av samma organisation i 20 år. Efter det hade vi ett väldigt gott samarbete medan han var en utmärkt ledare för Ultima-festivalen i 8 år.

Tyvärr är han väldigt god på ledarjobben. Jag hade inte haft något emot att han komponerade mer istället, men antagligen vet han själv vad som fungerar.

— Kenneth Karlsson

The Piece Completely Dissolved

...both the musicians and audience thought it was entirely uncomfortable and the audience didn't really understand where it was going. The whole concert just fizzled out. We received applause, but it was a depressed and puzzled crowd that went out of the hall that dark October night. The piece was *Passage* by Max F, a pseudonym for Lars Petter Hagen. The concert was at the 2003 Ultima Festival.

We had previously played through parts of *Passage* at a workshop for young composers. The piece, inspired by Daniel Libeskind's building for the Jewish Museum in Berlin, had something we liked, and it was different from other music we had played. We then performed it for the first time at Märzmusik in Berlin. I remember the concert at Ultima the most, though.

At the end of the piece, the musicians stopped playing one by one and started doing other things. Someone started muttering, looking down or away. It all became so embarrassing that everything just collapsed. The expression at the end of *Passage* was probably exactly as it should be, but I don't think we could have handled anymore. For the recording however, the piece felt like new and I was pleasantly surprised. I had forgotten about the music over the years. Unfortunately, it made little sense to keep the ending of the piece on the CD, so this was changed.

About 10 years ago I went to London to purchase a clavichord. But the clavichord shop had been moved out to the country and was replaced by an Indian instrument store. Anyway, I went in and after sitting on the floor for a couple of hours playing the harmonium with the owner, Yasmeet, I left the store with a new, Indian harmonium. You pump the bellows with one hand and play with the other, and it sounds fantastic. It became a secondary instrument that almost took over and I eventually bought several of them. I first used

it on improvisational concerts and I played loose covers of pop songs with singer Elisabeth Holmertz, and then suddenly all the composers wanted to write music for the harmonium instead of the piano. The problem was that it was difficult to travel with: it weighed 18 kg and was larger than the maximum hand baggage allowance. I even tried to ship the harmonium in a flight case, but after two of my harmoniums were destroyed, and I grew tired of fighting with airline personnel, I decided I had had enough and chose to stop playing the harmonium.

Just then Lars Petter called and asked if he could write music for the harmonium instead of the piano. Cikada had commissioned a large piece many years ago but nothing came out of it. He was busy with the Ultima Festival most of the time. Now he wanted to get back into the swing of things. I explained to him that I was tired of the instrument and said no. Then half a year later Lars Petter called again. Since he had last called, I had ordered a custom-built instrument by Harjit (the husband of Yasmeet) in Southall,

outside of London. Its measurements were the same as SAS's maximum hand baggage size. It was on the heavy side, but it sounded fantastic and looked like an elegant briefcase of sorts, perfect for tricking airline staff.

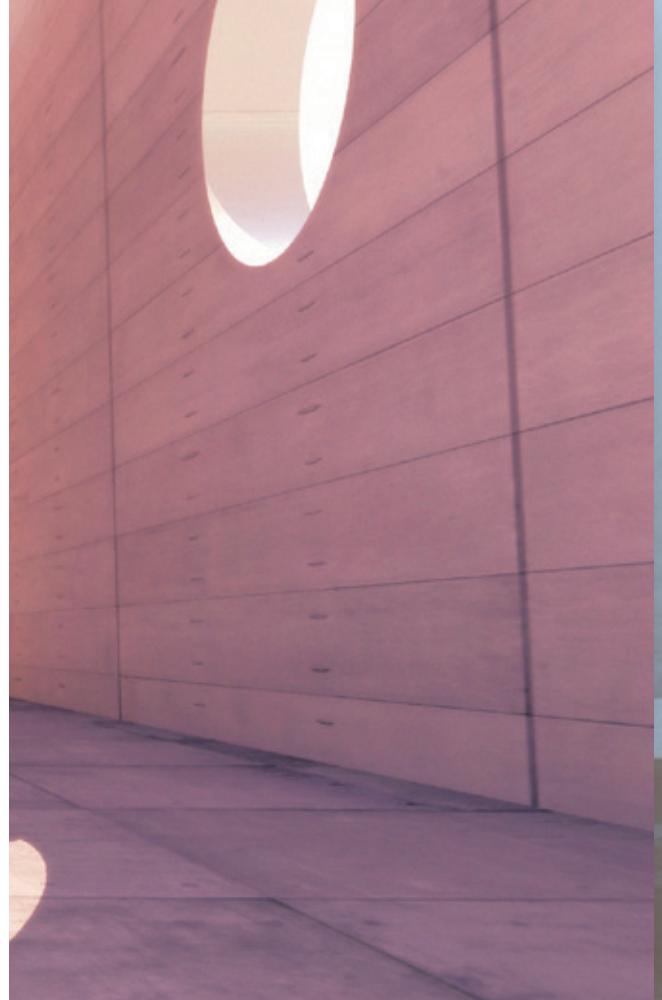
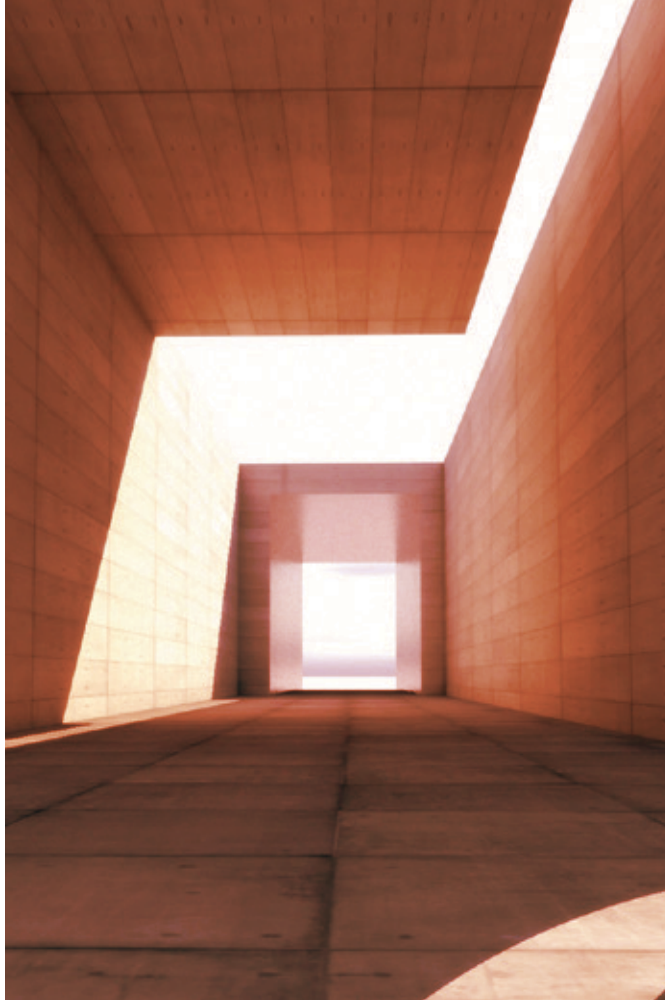
Hagen started with *Harmonium Repertoire*. It's based on harmonium parts found in late romantic orchestral music by Mahler, Bruckner, and others. We played the piece for the first time in Stuttgart at the Eclat festival. The piece split the audience in two.

Cikada has also had a long collaboration with Lars Petter Hagen when he was the head of Ny Musikk, Norway's ISCM section.

Cikada was part of the same organization for 20 years. After that, we had a very good alliance, and he was an excellent leader of the Ultima Festival for 8 years.

Unfortunately, he is very good in a leadership role. I wouldn't mind him composing more instead, but he probably knows what works best.

— Kenneth Karlsson

Lars Petter Hagen

Musikken hans er blitt kalt resignasjonens, den stille fortvilelsens og reduksjonens kunst, og han beskriver seg selv som en melankoliker. Men om alt dette tegner et bilde av en mann som holder samfunnet på avstand, tyder karrieren hans på det motsatte. Som komponist har Lars Petter Hagen vunnet internasjonal anerkjennelse for sitt arbeid, som inntar en unik og spørrende holdning til fortidens store musikalske milepæler. Det britiske magasinet Gramophone beskrev ham som «i bunn og grunn bannende i kirka samtidig som han utformer de mest himmelske lyder på denne siden av Perleporten», og de beskrev hans 2014-album med symfonisk musikk fremført av Oslo-Filharmonien som

«virkelig visjonært ... det viktigste samtidsmusikkalbumet som er kommet ut på lang tid».

Hans verk – som for eksempel *Norske arkiver*, *Tveitt-fragmenter* og *Kunstnerens fortvilelse foran de antikke fragmenters storhet* – bryner seg på historiens åk og en kunstners angst for påvirkning i retromaniens tid. Han tar dilemmaene ved å behandle og overvinne fortiden med inn i musikkens nåtid. Archive Fever – tittelen på hans lydinstallasjon produsert for det internasjonale musikk-instituttet i Darmstadt i 2016 – kan være en passende oppsummering av Hagens tilnærming til sin egen kunstneriske praksis.

Mellom 2009 og 2017 var han kunstnerisk leder for Ultima – ikke bare Norges største samtidsmusikkfestival, men et av de viktigste arrangementene av sitt slag i Europa. Under hans lederskap oppnådde festivalen de høyeste publikumstallene i sin 25 års historie. Som kurator for Ultima (og tidligere andre nøkkelorganisasjoner i Norges musikkliv) har Hagen

benyttet et lignende tankesett – hvert arrangement er organisert rundt et tema, eller en sammensetning av konsepter, som alle omfatter modernistiske mesterverk, nye bestillinger og et bredt spekter av kontrasterende avantgardeteknikker.

På samme måte som en festival kan være en samtale om fortid, nåtid og fremtid, kan denne idéen ligge til grunn når man komponerer musikk: at et stykke kan være en plattform for diskusjon. Hagen har alltid hatt et løst, men kynisk forhold til tradisjonen, ofte spørrende, ved å tvinge den inn i en samtale med et mangfold av stilarter, musikalske språk og tilnærminger til fremføring. Dette gjennomsyrrer hele bredden av musikken hans, fra notert og partiturbasert arbeid, til samarbeidene hans med elektronika-prosjektene Pantha du Prince og The Bell Laboratory. Hagens fokus – både som komponist og kurator – er ofte på å finne de vilkårlige grenseoppgangene rundt kulturer og tradisjoner, for så å legge på press til sprekker kommer til syne.

I 2017 gikk Hagen inn i rollen som kurator for Oslo-Filharmoniens hundreårsjubileum.

— Rob Young

Lars Petter Hagen

His music has been called an art of 'resignation,' silent despair, and reduction, and he describes himself as a melancholic. But if all this suggests a man in retreat from society, Lars Petter Hagen's career suggests quite the opposite. As a composer he has attracted international acclaim for his work, which maintains a unique and questioning stance towards the great musical milestones of the past. The UK's *Gramophone* magazine described him as "essentially swearing in church, at the same time as crafting the most heavenly sounds this side of the pearly gates" and described his 2014 album of symphonic music performed by the Oslo Philharmonic as "genuinely visionary...the

most important new music disc to arrive for a long time."

Works such as *Norwegian Archives*, *Tveitt-Fragments*, and *The Artist's Despair Before the Grandeur of Ancient Ruins* grapple with the heavy burden of history and the anxiety of influence for an artist in an age of retromania. He imports the dilemmas of dealing with and overcoming the past into the present tense of his music. *Archive Fever* — the title of a sound installation he produced for the International Music Institute at Darmstadt in 2016 — could be a neat summing-up of Hagen's approach to his artistic practice.

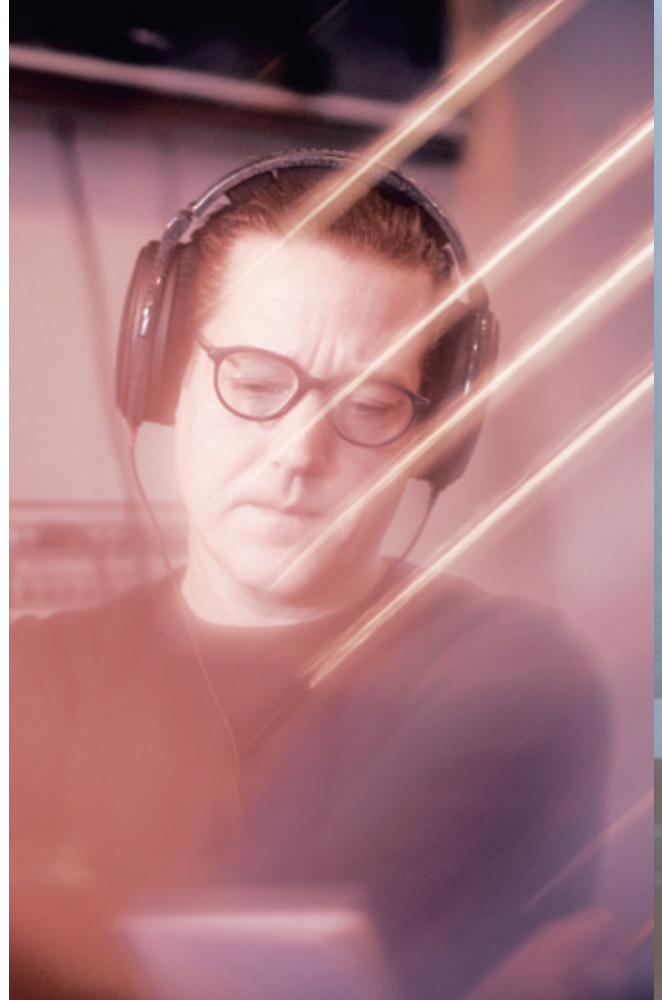
Between 2009 and 2017, he was the Artistic Director of Ultima, not only Norway's largest contemporary music festival but also one of the most important of its kind in Europe. Under his leadership, the festival achieved the highest audience ratings in its 25-year history. As curator of the Ultima festival (and previously other key organizations in Nor-

way's musical life), Hagen applied similar thinking: each event arranged around a theme or tapestry of concepts, each encompassing modernist masterworks, new commissions, and wide representation of contrasting avant-garde techniques.

Just as a festival can be a conversation about past, present, and future, the same idea can be applied to composing a piece of music — that it can be a platform for discussion. Hagen has always kept a loose yet highly informed relationship with tradition, often questioning it by forcing it to have a conversation with a multiplicity of styles, musical languages, and performance approaches. This extends across the broad range of his music, from notated and score-based work, to his collaborations with electronica projects Pantha du Prince and The Bell Laboratory. Hagen's focus, as both composer and curator, is often about finding the arbitrary lines drawn around cultures and traditions, and applying pressure until cracks begin to show.

From 2017 Hagen took on the role of curating the centenary celebrations of Norway's leading orchestra, the Oslo Philharmonic.

— Rob Young

Cikada Cikada Cikada

Siden starten i 1989 har Cikada etablert en rendyrket og velrenommert profil på den internasjonale samtidsmusikkscenen. Ensemblet har siden begynnelsen bestått av fløyte, klarinett, piano, slagverk, strykekvintett og dirigent, og alle ti medlemmer er likestilte, faste medlemmer. Ensemblet knyttes sterkt til den såkalte *Oslo Sound* med sine friske, energiske, varme og virtuose tolkninger av et bevisst utvalgt repertoar.

Cikadas distinkte ensembleprofil uttrykkes gjennom sterk programmering i konserter ved store internasjonale festivaler og i en rekke plateinnspillinger. I kjernen for dette arbeidet

ligger ønsket om å utvikle langvarige samarbeid med komponister og over tid å bygge opp komponistportretter bestående av verker skrevet til ensemblet.

De ni musikerne danner også flere mindre formasjoner innenfor gruppen: Cikada strykekvartett, Cikada RBK (klarinett, piano og bratsj) og Cikada pianotrio opererer som uavhengige grupper i både inn- og utland.

Cikada ble tildelt den prestisjetunge Nordisk råds musikkpris i 2005.

Anne Karine Hauge — fløyte
Rolf Borch — klarinett
Kenneth Karlsson — piano
Bjørn Rabben — slagverk
Karin Hellqvist — fiolin
Odd Hannisdal — fiolin
Bendik Foss — bratsj
Torun Stavseng — cello
Magnus Söderberg — kontrabass
Christian Eggen — dirigent

Cikada Cikada Cikada

Since its inception in 1989, Cikada has established a cultivated and renowned profile on the international contemporary music scene. The ensemble, from the very outset, is comprised of flute, clarinet, piano, percussion, string quintet, and conductor, and all ten members are equal, permanent members. The ensemble is strongly linked to the so-called *Oslo Sound* with its fresh, vibrant, warm, and virtuosic interpretations of consciously selected repertoire.

In concerts at major international festivals and on numerous albums, Cikada's distinct ensemble profile manifests itself in strong programming. Central to the ensemble

is a devotion to close, long-term collaborations with composers and to build composer portraits consisting of works written for the ensemble over time.

The nine musicians also form several smaller constellations within the group: Cikada String Quartet, Cikada RBK (clarinet, piano, and viola), and Cikada Piano Trio operate as independent units both at home and abroad.

Cikada was awarded the prestigious Nordic Council Music Prize in 2005.

Anne Karine Hauge — flute
Rolf Borch — clarinet
Kenneth Karlsson — piano
Bjørn Rabben — percussion
Karin Hellqvist — violin
Odd Hannisdal — violin
Bendik Foss — viola
Torun Stavseng — cello
Magnus Söderberg — double bass
Christian Eggen — conductor

Lars Petter Hagen (*1975)

01. _____ *Paulines piano I* (Deep River [trad.])
Arr. Lars Petter Hagen—02:03

Three Transfigurations

02. _____ I. Adagio ma non troppo—01:09
03. _____ II. Etwas fließender—02:50
04. _____ III. Adagio, tempo primo—02:43

Harmonium Repertoire

05. _____ I. Langsam—02:44
06. _____ II. Äusserst langsam.
Adagissimo—05:16
07. _____ III. Ziemlich langsam—03:21
08. _____ IV. Lento—02:33
09. _____ V. Adagio.
Sehr feierlich und sehr langsam—04:12
10. _____ *Sørgemarsj over Edvard Grieg*—08:23

Max F: Passage – Silence and Light Triptych

11. _____ I. A Tower of Absence—02:49
12. _____ II. Stairs to Unanswered Questions
(Angels Keep Going Up and Down)—02:51
13. _____ III. A Garden of Memories
(A Thousand Unfinished Melodies)—05:00
14. _____ *Paulines piano II* (Maria og barnet [trad.])
Arr. Lars Petter Hagen. Piano arrangement
based on Pauline Hall's choir arrangement—02:27

Recorded in—NRK Radio Concert Hall,
Oslo, 4, 6 and 7 January 2019
Producer—Vegard Landaas
Balance engineer—Thomas Wolden
Editing—Vegard Landaas
Mastering—Thomas Wolden
Piano technician—Thron Irby
Booklet notes—Lars Petter Hagen
/ Kenneth Karlsson
English translations—Leann Currie
Booklet editor—Hege Wolleng
Session photos—Siv Dolmen
Illustration photos—Pexels.com
Cover photo—Alamy.com
Cover design—Anette Lorange
/ Blunderbuss.no

This recording has been made
possible with support from:
Arts Council Norway
— The Audio and Visual Fund

LWC1190
© 2019 LAWO
© 2019 LAWO CLASSICS
WWW.LAWO.NO

LAWO
CLASSICS